

Högskolan i Kalmar

Utvärderingsavdelningen
Aija Sadurskis

BESLUT

2002-05-03
Reg.nr 641-3880-01

Ansökan om rätt att utfärda optikerexamen

Högskolan i Kalmar ges rätt att utfärda optikerexamen.

Ansökan

Högskolan i Kalmar har ansökt om att få rätt att utfärda optikerexamen. Med anledning därav har Högskoleverket tillsatt en grupp sakkunniga för att granska ansökan. Gruppen har bestått av högskolelektor Janne Dugstad, Högskolen i Buskerud, Norge, universitetslektor Sven Göran Pettersson, Lunds tekniska högskola, professor Johan Sjöstrand, Göteborgs universitet, och leg. optiker Monica Söderqvist, Linköping.

De sakkunniga har granskat högskolans ansökan med underlagsmaterial. Det skriftliga materialet har kompletterats med intervjuer med ledning, lärare och studenter vid ett besök på högskolan. I samband med besöket bedömdes också tillgången till lokaler och bibliotek. Ett yttrande från de sakkunniga bifogas.

Bedömning

De sakkunniga anser att Högskolan i Kalmar har tillräckliga förutsättningar att uppfylla de mål för optikerexamen som finns angivna i högskoleförordningen. De rekommenderar att högskolan ges examensrätt men att utbildningen följs upp snabbare än inom ramen för ordinarie kvalitetsgranskning.

Beslut

Högskoleverket instämmer i de sakkunnigas yttrande och beslutar att ge Högskolan i Kalmar rätt att utfärda optikerexamen men att en uppföljning görs efter två år.

Detta beslut har fattats av universitetskansler Sigbrit Franke efter föredragning av utredare Aija Sadurskis. Vid beslutet var även kanslichef Lennart Ståhle och avdelningschef Ragnhild Nitzler närvarande.

Sigbrit Franke

Aija Sadurskis

Kopia:

Utbildningsdepartementet

De sakkunniga

Prövning av rätt för Högskolan i Kalmar att utfärda optikerexamen

Innehållsförteckning

Rekommendation	3
Uppdraget	3
Bedömaregruppen	3
Arbetet	3
Högskolelag och högskoleförordning	3
Optikerexamen	4
Prövningen	4
Optikerutbildningen	4
Högskolan i Kalmar	5
Pedagogisk utbildning	5
Internationalisering	5
Kvalitetssäkring	5
Studentinflytande	5
Jämställdhet	5
Institutionen för kemi och biomedicinsk vetenskap	6
Institutionen för teknik	6
Institutionen för hälso- och beteendevetenskap	6
Utbildningen	7
Organisation	7
Omfattning	7
Utbildningens uppläggning	7
Praktik	7
Lärarkompetens	7
Undervisningsformer	8
Examinationsformer	8
Forskningsanknytning	8
Litteratur	8
Lokaler och utrustning	8
Bibliotek och informationsförsörjning	8
Kvalitetsarbete	8
Behörighet	8
Övergång till forskarutbildning	9
Bedömning	10

Rekommendation

Bedömargruppen rekommenderar att Högskolan i Kalmar får rätt att utfärda optikerexamen. Utbildningen bör dock följas upp tidigare än vid den reguljära kvalitetsutvärderingen.

Uppdraget

Högskolan i Kalmar ansökte i december 2001 om rätt att utfärda optikerexamen.

Bedömargruppen

Högskoleverket har utsett högskolelektor Janne Dugstad, Högskolen i Buskerud, Norge, universitetslektor Sven Göran Pettersson, Lunds tekniska högskola, professor Johan Sjöstrand, Göteborgs universitet, och leg. optiker Monica Söderqvist, Linköping, till sakkunniga i verkets prövning av ansökan från Högskolan i Kalmar.

Arbetet

Bedömargruppen har tagit del av ansökan från Högskolan i Kalmar med bilagor. Ansökan har omfattat utbildningsplan, kursplaner, uppgifter om lärarkompetens, uppgifter om institutionens forskning och seminarier, samt bemanningsplan för de inledande kurserna.

Vid ett platsbesök den 11 april 2002 samtalade gruppen med prorektor Britt-Inger Saveman, dekan Peter Brodelius, prefekterna Håkan Hallmer, Göran Borgö och Elisabeth Zander, programansvarig Peter Gierow samt lärarna Håkan Andersson, Staffan Carius, Mia Ekstam Ljusegren, Alf Månsson, Ian Nicholls, Sven Tägerud och Hans Veenhuizen. Vid samtalet deltog också Christer Johansson, ögonläkare från Länssjukhuset, och Mats Råberg, Tottie Din Optiker. Gruppen talade dessutom med tre grundkursstudenter från Biomedicinsk kemi och med en forskarstuderande. I samband med platsbesöket visade högskolan dels sitt bibliotek, datasalar och laborationssalar, dels planerna för en ombyggnad så att optikerutbildningen får egna lokaler.

Högskolelag och högskoleförordning

Villkoren för att få utfärda examina föreskrivs i högskolelag och i högskoleförordning.

De allmänna målen för grundläggande utbildning beskrivs i 1 kap. högskolelagen. All högskoleutbildning skall vila på vetenskaplig grund samt på beprövad erfarenhet. Verksamheten skall bedrivas så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning. Den skall avpassas så att en hög kvalitet nås såväl i utbildningen som i forskningen. Studenterna skall ha

rätt att utöva inflytande. Med en skärpning av tidigare regel gäller från den 1 juli 2002 att den grundläggande högskoleutbildningen skall ge studenterna förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar, förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem, samt beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Inom det område som utbildningen avser skall studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå, följa kunskapsutvecklingen och utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Optikerexamen

Optikerexamen uppnås efter fullgjorda kursfordringar om sammanlagt 120 poäng. Av högskoleförordningens examensbilaga framgår att utbildningen till optiker, utöver kraven ovan, skall uppfylla specifika mål:

För att erhålla optikerexamen skall studenten ha

- förvärvat de kunskaper och färdigheter som krävs för att kunna självständigt prova ut, färdigställa och lämna ut optiska synhjälpmedel i enlighet med de föreskrifter som gäller för verksamheten som optiker, och
- förvärvat kännedom om tillämplig lagstiftning inom hälso- och sjukvården.

Härutöver gäller de mål som respektive högskola bestämmer.

Prövningen

Denna examensrättsprövning har utgått från kvalitetsaspekter som utarbetats av Högskoleverket utifrån reglerna i lag och förordning och i samråd med universitet och högskolor.

Kvalitetsaspekterna är lärarkompetens och kompetensutveckling, utbildningens mål, innehåll och organisation, ämnesdjup, ämnesbredd och yrkesrelevans, övergångsmöjligheter till forskarutbildning, kvalitetsarbete och utvärdering, studentmedverkan, internationellt perspektiv, bibliotek och informationsförsörjning, lokaler och utrustning samt kritisk och kreativ miljö. För en diskussion om dessa aspekter hänvisar vi till Högskoleverkets rapport Examensrättsprövning (Högskoleverkets rapportserie nr 2001:4 R).

Optikerutbildningen

Utbildningen till optiker är sedan 1993 en högskoleutbildning. Karolinska institutet har sedan dess varit Sveriges enda utbildningsanordnare. Optikerförbundet har i flera år verkat för att antalet som utbildas till optiker skall ökas, genom ett ökat intag av studenter vid den befintliga utbildningen och/eller genom att utbildningen finns på flera ställen.

Optikerutbildningen har förändrats, från att vara en hantverksutbildning där slipning av glas intog en stor plats, till att bli en hälsovårdande utbildning. Utbildningen har huvudämnet optometri, och leder till en profession som ges följande definition av The European Council of Optometry and Optics, en samarbetsorganisation för de europeiska nationella optikerorganisationerna:

Optometry is a healthcare profession that is autonomous, educated and regulated (licensed/registered). Optometrists are the primary healthcare practitioners of the eye and the visual system who provide comprehensive eye and vision care, which includes refraction and dispensing, the detection/diagnosis and management of disease in the eye, and rehabilitation of conditions of the visual system.

Högskolan i Kalmar

Högskolan i Kalmar har cirka 9000 studenter och utbildning inom naturvetenskap, teknik, sjöfart, samhällsvetenskap, ekonomi, turism, pedagogik och metodik, medievetenskap, språk och humaniora, lärarutbildning, vårdvetenskap och socialt arbete. Sedan 1999 har högskolan vetenskapsområdet naturvetenskap.

Pedagogisk utbildning

Högskolan ordnar kurser i högskolepedagogik för personalen. Lärarna kan följa två fempoängskurser inom ramen för den kompetensutveckling som finns i deras tjänster.

Internationalisering

Högskolan har en central "International Office" och institutionen en internationaliseringsansvarig, ansvarig för att samordna internationella kontakter. Närmare hälften av examensarbetena på Institutionen för kemi och biomedicinsk vetenskap genomförs utomlands. Institutionen har avtal med universitet i England och Belgien om student- och lärarutbyte genom Erasmus och Socrates och bilaterala avtal med flera andra länder.

Kvalitetssäkring

Styrdokument för högskolans kvalitetsarbete är ett centralt kvalitetsutvecklingsprogram med lokala handlingsprogram. För varje utbildningsprogram finns en programansvarig. Dessa träffar studenterna regelbundet för att löpande utvärdera programmet. Varje program har också ett programråd med företrädare för näringsliv och/eller forskningsinstitutioner utöver lärare och studenter. Rådet sammanträder 1-2 gånger per år.

Varje kurs utvärderas av studenterna efter kursens slut. Utvärderingarna sammanställs till en rapport som finns tillgänglig och ligger till grund för eventuella åtgärder.

Studentinflytande

Studenterna är företrädare i fakultetsnämnd, institutionsstyrelse, kvalitetsråd, programråd och i andra för studenten relevanta organ. Förutom med den programansvarige diskuterar årskursrepresentanter utbildningen med studierektor.

Jämställdhet

Högskolan har ett råd för jämställdhet och social- och etnisk mångfald där institutionerna är företrädare. Jämställhetsarbetet görs tillsammans med centrala funktioner och inbegriper bland annat rekrytering. Varje institution har en kontaktperson för detta arbete.

Institutionen för kemi och biomedicinsk vetenskap

Institutionen för kemi och biomedicinsk vetenskap ansvarar för fyra program som omfattar 120 och/eller 160 poäng. Av dessa leder ett program, Farmaceutprogrammet, till en yrkesexamen (receptarieexamen). Vid institutionen finns också ett 80 poängs magisterprogram. Institutionen ger magisterexamen i kemi och biomedicin samt kandidatexamen i kemi, biomedicinsk laboratorievetenskap och farmaci.

Institutionen leds av prefekt med en institutionsstyrelse knuten till institutionen.

Institutionen för teknik

Institutionen för teknik har ett flertal programutbildningar som omfattar 120 poäng och som leder till kandidat- och/eller högskoleingenjörsexamen. Det finns också en magisterpåbyggnad för data- och elektroingenjörer.

Institutionen för hälso- och beteendevetenskap

Institutionen för hälso- och beteendevetenskap ansvarar för tre grundutbildningsprogram om 120 – 160 poäng. Av dessa leder ett program till en yrkesexamen, sjuksköterskeexamen. Det finns också tre vidareutbildningar för sjuksköterskor.

Utbildningen

Högskolan har för avsikt att ge utbildningen Optikerprogrammet, 120 poäng, som leder till optikerexamen (en yrkesexamen). Planeringen har gjorts av en grupp där de tre institutioner vid högskolan som berörs har ingått, liksom företrädare för Oftalmologiska avdelningen vid Länssjukhuset i Kalmar, Optikerförbundet och Tottie Din Optiker, Kalmar.

Organisation

Utbildningen är tänkt att ges vid Institutionen för kemi och biomedicinsk vetenskap (huvudansvarig), Institutionen för teknik och Institutionen för hälso- och beteendevetenskap.

Omfattning

Högskolan avser att anta 30 studenter om året.

Utbildningens uppläggning

Utbildningen sträcker sig över sex terminers heltidsstudier.

Termin 1: kurserna Optik 10 poäng, Kemi 5 poäng och Allmän fysiologi och anatomi 5 poäng.

Termin 2: kurserna Ögats fysiologi och anatomi 5 poäng, Fysiologisk optik I 10 poäng och Optisk teknik I 5 poäng.

Termin 3: kurserna Ögats sjukdomar och patologi 10 poäng, Farmakologi och mikrobiologi 5 poäng och Perception 5 poäng.

Termin 4: kurserna Fysiologisk optik II 10 poäng, Optisk teknik II 5 poäng och Praktik 5 poäng.

Termin 5: kurserna Arbetsplatsoptik och synsvagsteknik 3 poäng, Fysiologisk optik III 5 poäng, Optisk teknik III 4 poäng och Optikern i samhället 4 poäng.

Termin 6: kurserna Kontaktlinser 14 poäng (påbörjas termin 5) och Examensarbete 10 poäng.

Praktik

I utbildningen ingår fem veckors praktik hos legitimerad optiker, på valfri ort.

Lärarkompetens

Vid de tre institutioner som ansvarar för optikerutbildningen finns ett flertal disputerade lärare till exempel inom områdena biokemi, fysik och omvårdnad samt en tekniker med specialkompetens inom området optik. Högskolan har annonserat ut två tjänster som universitetslektor/adjunkt i optometri för undervisning och utveckling av programmets kurser. Inget krav ställs på att de sökande skall ha optikerutbildning.

Utöver de lärare som är anställda avser högskolan att knyta dels läkare som är specialiserade inom området ögonsjukdomar, dels lokalt verksamma optiker till optikerutbildningen. När programmet växer fram avses ytterligare tjänster inom optometri att tillsättas.

Undervisningsformer

Undervisningen bedrivs i form av föreläsningar, seminarier, enskilda arbeten, grupparbeten, laborationer och klinikarbete.

Examinationsformer

Studenterna examineras i regel genom skriftlig tentamen efter varje kurs. I slutet av utbildningen ingår en klinisk examination av okända patienter.

Forskningsanknytning

Högskolans lektorer har minst 20 procent forskning i sina tjänster och adjunkterna minst 15 procent kompetensutveckling/forskning. Forskningen vid Institutionen för kemi och biomedicinsk vetenskap bedrivs huvudsakligen inom områdena biomedicinsk vetenskap, biokemi, mikrobiologi och organisk kemi. Bland annat pågår forskning om tårkörtelns funktion och uppkomsten av ögontorrhet.

Litteratur

Kurslitteraturen är huvudsakligen på engelska.

Lokaler och utrustning

Föreläsningar och seminarier kommer att ges i befintliga lokaler vid de tre institutioner som ansvarar för optikerutbildningen. Klinik/undersökningsrum kommer att iordningsställas i samband med ombyggnad av lokaler som disponeras av Institutionen för hälso- och beteendevetenskap. Högskolan planerar att köpa in den specialutrustning som krävs.

Bibliotek och informationsförsörjning

Högskolans bibliotek innehåller grupprum, läsplatser och datorarbetsplatser. Studenterna har tillgång till databaser med vetenskaplig litteratur on-line. I introduktionskursen ingår utbildning i biblioteksanvändning inklusive databassökning. Litteraturen inom området optometri kommer att kompletteras.

Kvalitetsarbete

Högskolan kommer att bilda ett programråd med både interna och externa ledamöter (från Optikerförbundet och andra lärosäten) för kontinuerlig kvalitetsgranskning av utbildningen.

Behörighet

Utöver allmän behörighet krävs minst betyget Godkänd från kurserna Ma C, Fy B, Ke B och Bi B.

Övergång till forskarutbildning

Högskolan har för avsikt att koppla optikerexamen till kandidatexamen och att denna skall kunna byggas vidare till magisterexamen och forskarutbildning.

Bedömning

Utbildningen till optiker vid Högskolan i Kalmar befinner sig i stor utsträckning på planeringsstadiet. Lärare som skall företräda huvudämnet och utveckla kurserna håller på att rekryteras, lokalerna för den kliniska undervisningen har ritats men inte byggts och utrustningen inte köpts in. Bedömningen avser därför främst vilka förutsättningar högskolan har att realisera sina planer.

Högskolans optikerutbildning har ett starkt stöd hos branschorganisationen Optikerförbundet. För ett så pass litet område som optometrin är ett gott samarbete mellan utbildningsanordnare och branschorganisation en stor fördel.

Det finns flera fördelar med att förlägga en optikerutbildning till Kalmar. Högskolan har en bredd som gör det möjligt att undervisa på program med inslag från flera områden. Det finns också erfarenhet av andra akademiska yrkesutbildningar. Miljön är positiv och öppen vilket inte minst studenterna vittnar om. Vi har också mött en ambition och vilja att göra något bra av en optikerutbildning. Högskolan har vinnlagt sig om att få, och fått, ett regionalt stöd för optikerutbildningen vilket är viktigt bland annat för studenternas praktikperioder.

Enligt förslaget skall huvudansvaret för optikerutbildningen ligga på Institutionen för kemi och biovetenskap samtidigt som en stor del av undervisningen ligger på Institutionen för hälso- och beteendevetenskap. Det finns mycket som talar för att hälsoinstitutionen också fått det huvudsakliga ansvaret, men vi anser ändå att fördelningen är den rätta. Den teoretiska förankringen och möjligheten att bygga upp en forskarutbildning måste ligga på kemiinstitutionen.

Den föreslagna optikerutbildningen har en lämplig sammansättning av kurser. Optometri är dock ett nytt område för högskolans lärare och det är därför viktigt att de lärare som är avdelade för att utveckla kurserna verkligen sätter av den tid som krävs för att ge kurserna ett lämpligt innehåll vad avser både teori och laborationer.

Högskolan har i andra sammanhang fått specifika synpunkter på utbildningsplanen och kursplanerna och har för avsikt att anta nya planer där man tagit hänsyn till den kritik som lämnats. Man bör dock vara medveten om att det arbete som krävs är betydande särskilt med tanke på att så litet tid återstår innan utbildningen startar. I de nya styrdokumenterna bör målen för utbildningen klart anges.

I de handlingar vi tagit del av och de samtal vi fört med olika personer vid högskolan saknar vi en målsättning och strategi för utbildningen som genomsyrar hela organisationen. Inom delar av Högskolan i Kalmar finns erfarenhet av sådan akademisering av yrkesutbildningar och denna erfarenhet behöver spridas till hela högskolan.

Optikerutbildningen har en svag akademisk tradition i Sverige och behöver stödjas i sin utveckling. För att högskolan skall kunna bygga upp forskning inom utbildningens huvudämne, optometri, krävs antagligen att ämnet under en uppbyggnadsperiod får gynnsamma villkor. Högskolan har också aviserat en sådan satsning. Högskolan har god lärarkompetens inom flera områden och den kan delvis utnyttjas på optikerutbildningen. Däremot saknas såväl lärare med

forskarutbildning inom huvudämnet, som lärare med optikerutbildning. Dessa lärare behövs både för att undervisa och för att utforma utbildningen. Det finns i dag i Sverige ingen som har doktorsexamen i optometri, och bara tre personer med licentiatexamen. Rekryteringsläget är alltså bekymmersamt. Sannolikt måste högskolan satsa på att själva lotsa en intresserad lärare genom forskarutbildning. Det kräver i så fall sådana särskilda villkor som nämns i föregående stycke.

En stor del av undervisningen på en optikerutbildning är i form av handledning vid kliniskt arbete och glasslipning. För denna undervisning behövs optiker som lärare. Högskolan har inte redovisat någon sammanställning över hur stort detta behov är och heller inte börjat rekrytera denna grupp.

Den kliniska delen av en optikerutbildning är med nödvändighet omfattande. I den utbildning som högskolan planerar finns flera kurser där kliniska moment kan vara aktuella. Det totala omfattningen framgår emellertid inte, och vi är inte säkra på att högskolan förstätt vilka resurser som faktiskt krävs. Det är emellertid bra att de planerade mottagningsrummen ligger i anslutning till sjuksköterskornas undervisningsklinik. Det gör det möjligt att ha gemensamma rutiner kring patientbokning och understryker optikerns roll som hälsovårdare.

Sammantaget vill vi ge Högskolan i Kalmar några råd inför det fortsatta arbetet. För att hinna få utbildningen klar i tid är det önskvärt att det programråd som skall finnas sätts ihop och börjar arbeta så snart som möjligt. Det är också önskvärt att högskolan inkluderar akademiskt förankrad optometrisk kompetens, till exempel från en utländsk optikerutbildning, i programrådet och i andra sammanhang. Vi ser det också som viktigt att högskolan skapar en strategi för optikerutbildningen som genomsyrar hela organisationen. Slutligen är det viktigt att högskolan gör en realistisk bemanningsplan för inte minst de kliniska delarna av utbildningen.